

Kabinet Zaštitnika	020/241-642
Savjetnici	020/225-395
Centrala	020/225-395
Fax:	020/241-642
E-mail:	ombudsman@t-com.me www.ombudsman.co.me

Broj.581/17-6
Podgorica, 12.2.2018. godine
DŠ/SM

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore, u skladu sa odredbom člana 41 stav 1 Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore ("Službeni list CG", br. 42/11 i 32/14) i člana 40 Pravila o radu Zaštitnika/ce ljudskih prava i sloboda Crne Gore ("Službeni list CG", broj 53/14), nakon završenog ispitnog postupka, daje

MIŠLJENJE

I. Uvod

1. Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore je nakon saznanja posredstvom medija o izvođenju različitih obrazovnih programa u organizaciji vjerskih zajednica 21.02.2017.godine, formirao predmet po sopstvenoj inicijativi.
2. Mediji su, između ostalog, izvještavali o izvođenju različitih obrazovnih programa u organizaciji vjerskih zajednica kao i da je reis Islamske zajednice u Crnoj Gori, Rifat Fejzić, dao izjavu kojom je ukazao da je u Rožajama otvorena jedna medresa, odnosno odjeljenje kao srednja škola, kao i da ima vrtića i nekih kurseva koji se nazivaju školama Kurana a koje se otvaraju pod plaštom Islamske zajednice iz Srbije.

II. Postupanje Zaštitnika

3. Povodom navedenog, Zaštitnik je pokrenuo ispitni postupak zatraživši izjašnjenje od Ministarstva prosvjete.
4. U izjašnjenju Ministarstva prosvjete (bez broja i datuma sačinjavanja) koje je Zaštitniku dostavljeno 20.03.2017. godine, između ostalog je navedeno: da je Medresa u Tuzima jedina vjerska škola u Crnoj Gori koja izvodi javno važeći obrazovni program; da se, polazeći od ustavnog načela odvojenosti vjerskih zajednica od države i njihove ravnopravnosti i slobode u vršenju vjerskih obreda i vjerskih poslova, vjerske škole ne licenciraju po propisanim procedurama, u skladu sa

Opštim zakonom o obrazovanju i vaspitanju, kao privatne i javne obrazovne ustanove; **da prema tome prosvjetna inspekcija nije nadležna da kontroliše rad vjerskih škola jer iste ne podliježu postupku licenciranja od strane države.**

4. Imajući u vidu da se Ministarstvo prosvjete oglasilo nenadležnim, Zaštitnik je uputio zahtjev Vladi Crne Gore da se izjasni u pogledu subjekta/ata nadležnog/ih za sprovođenje zakona u ovoj oblasti.

5. U izjašnjenju koje je Zaštitniku dostavljeno od **Kabineta predsjednika Vlade**, akt br 01-5255 od 15.juna 2017. godine, između ostalog je navedeno: da je predsjednik Vlade u cilju postupanja u konkretnom predmetu organizovao sastanak na odgovarajućem nivou, na kojem su donijeti zaključci o radnjama koje treba preduzeti, a naročito u dijelu potrebe da se odredi nadležni državni organ, ili više njih, koji treba da se bave sprovođenjem zakona i nadzora u ovoj oblasti.

6. U dodatnom izjašnjenju koje je Zaštitniku dostavljeno od **predsjednika Vlade**, akt br 91-7008 od 27.septembra 2017.godine, između ostalog je navedeno: da vodeći računa o ustavnom uređenju Crne Gore kao građanske države, ali i Ustavom garantovane nepovredivosti prava i sloboda, a imajući u vidu uspostavljeni sistem nadležnosti državnih organa – Uprava za inspekcijske poslove, kao organ nadležan za inspekcijske poslove, može preduzeti radnje kontrole u dijelu utvrđivanja zakonitosti rada/djelovanja lica koja se zateknu u obavljanju djelatnosti na licu mjesta u pomenutim školama i da Ministarstvo unutrašnjih poslova, posredstvom inspektora za strance Sektora granične policije Uprave policije može preduzeti radnje iz svoje nadležnosti ukoliko se utvrdi da strani državljanin ne posjeduje dozvolu za privremeni boravak i rad ili potvrdu o prijavi rada Ministarstvu unutrašnjih poslova; da je Vlada dala nalog Upravi za inspekcijske poslove i da su određene radnje nadzora i kontrole sprovedene.

7. U izjašnjenju **Uprave za inspekcijske poslove** akt.br.01/2017-12766 od 1.11.2017.godine, navodi se: da je radi preciziranja nadležnosti Prosvjetne inspekcije u predmetnoj stvari, dana 23.10.2017.godine održan sastanak predstavnika Ministarstva prosvjete i Uprave za inspekcijske poslove, na kojem je ovo Ministarstvo iznijelo svoje pravno tumačenje da: „ Polazeći od ustavnog načela odvojenosti vjerskih zajednica od države i njihove ravnopravnosti i slobode u vršenju vjerskih obreda i vjerskih poslova, vjerske škole se ne licenciraju po propisanim procedurama, u skladu sa Opštim zakonom o obrazovanju i vaspitanju, kao privatne i javne obrazovne ustanove(sa čim ste i Vi upoznati dopisom Ministarstva prosvjete br.03-19/17 od 21.02.2017.godine). Polazeći od podataka iz izvještaja inspekcija koji ukazuju na to da se kod kontrolisanog subjekta održava kolektivni smještaj sa pružanjem usluga ishrane, Uprava za inspekcijske poslove će sa tim upoznati Vladu.“ Takođe, priloženi su izvještaji: Prosvjetne inspekcije, koja je izvršila inspekcijski nadzor kod Srednje vjerske škole - ženska medresa (istureno odjeljenje “Gazi Isa Begove medrese” iz Novog Pazara) i škole Kur'ana Časnog u opštinama Rožaje i Petnjica; Inspekcije rada i Zdravstveno-sanitarne inspekcije, koje su zajednički izvršile nadzor kod Srednje vjerske škole - ženska medresa (istureno odjeljenje “Gazi Isa Begove medrese” iz Novog Pazara) i Inspekcije za zaštitu prostora, koja je izvršila nadzor kod Škole Kur'ana Časnog u opštinama Rožaje (Bać i Biševo) i Petnjica.

8. U izvještaju **glavne inspektorke rada**, između ostalog, navedeno je: da je Uprava za inspekcijske poslove, takođe, bila upoznata putem medija o radu srednje vjerske škole u Rožajama-ženske medrese, pa je organizovan zajednički inspekcijski nadzor od strane Inspekcije rada i Zdravstveno-sanitarne inspekcije u dva navrata, 19.09. i 11.10.2017.godine u stambenom prostoru u ul. Maršala Tita- Rožaje, bez obilježja o vrsti objekta i djelatnosti, u prisustvu muftije Abdurrahmana ef. Kujevića, ali tom prilikom nijesu zatečena lica u obavljanju obrazovnog programa, odnosno izvođenju nastave; da je naloženo dostavljanje dokumentacije u vezi sa radom medrese, što nije dostavljeno, jer takvu dokumentaciju ne posjeduju; da je muftija izjavio da poslove u školi obavljaju u okviru vjerskih obreda a kako škola nije registrovana, to Inspekcija rada nema nadležnosti za dalje vršenje inspekcijskog nadzora; da je Muftija sandžački hfz.Abdurrahman ef. Kujević, rukovodilac

odjeljenja u Rožajama, ispred Medrese "Gazi isa-beg" u Novom Pazaru. Žensko odjeljenje u Rožajama, dostavio Upravi za inspekcijske poslove dopis br. 107/17 od 10.10.2017.godine, elektronskim putem, u kome se navodi: „Ova vjersko-prosvjetna institucija, čije je sjedište u Novom Pazaru, kao što je poznato, još od 2012.godine ima svoje istureno odjeljenje u Rožajama, poznato kao Rožajska medresa... Jasno je da se i medijska a i pažnja državnih organa zaustavljala, prije svega, pred ustavnim principom definisanim članom 14. Ustava Crne Gore, brojnim međunarodnim dokumentima o vjerskim pravima, prema kojima su vjerska prava odvojena od države, odnosno, pravu da vjerske organizacije nemaju obavezu registracije kod državnih organa, kako je to uostalom istaklo Ministarstvo prosvjete u svom obraćanju datom listu Pobjeda 26.04.2017. godine...”

9. U izvještaju **Zdravstveno sanitarne inspekcije**, navedeno je: da je inspekcijski nadzor obavljen u objektu subjekta nadzora u prisustvu direktora škole Muftije Abdulrahmana Kujevića, gdje je konstatovano da subjekat nadzora nije imao potrebnu dokumentaciju koja je tražena inspekcijskim nadzorom pa je ostavljen rok od 15 dana, ukazivanjem da subjekat nadzora istu dostavi sanitarnom inspektor u uvid radi obavljajnja kontrolnog inspekcijskog nadzora objekta; da je inspekcijskim nadzorom tražena sledeća dokumentacija: sanitarna saglasnost za upotrebu objekta, analiza vode, DDD i sanitarne knjižice za zaposlene radnike; da objekat ispunjava sanitarno higijenske i sanitarno tehničke uslove za obavljanje prosvjetne djelatnosti; da je obavljen kontrolni nadzor u kom je utvrđeno da ni ponovnim nadzorom odgovorno lice Muftija Abdurahman Kujević nije pribavio sanitarnu knjižicu za radnicu iz kuhinje, nije uradio analizu vode niti DDD zaštitu u objektu škole; da je zbog nepostupanja subjekata nadzora izdato rješenje da se u roku od 15 (petnaest) dana pribavi sanitarna knjižica za zaposlenu radnicu u kuhinji, te da se uradi analiza vode i DDD zaštita u objektu škole i o tome obavijesti sanitarni inspektor.

10. U izvještaju **Inspekcije za zaštitu prostora** je navedeno: da je dana 21. i 22.09.2017.godine inspektor obišao mjesta gdje se nalaze sporni objekti u opštini Rožaje, Bać i Biševo, kao i Petnjici; da na spornim objektima prilikom vršenja nadzora nisu zatečeni radnici, što znači da nije bilo izvođenja radova na istima; da je u Petnjici konstatovano da objekat koji služi za odvijanje nastave Škola Časnog Kur'ana, prizemnog karaktera ukupne površine oko 80m², građen prije 100 godina i vlasništvo je Bošnjačko - Kulturne zajednice (BKZ) iz Novog Pazara, a da je uz postojeći objekat građen i novi koji je završen u grubim građevinskim radovima, dimenzija u osnovi ukupne bruto - građevinske površine 300m², objekat je spratnosi P + 1S, za izvedene radove na novom objektu subjekat nadzora (BKZ iz Novog Pazara) je u posjedu UTU-a br. 04-07/1512 od 12.12.2016.godine, kao i zahtjeva za izdavanje građevinske dozvole br. 04-07-889 od 21.07.2017.godine; da je, kako za sporni objekat subjekat nadzora ne posjeduje građevinsku dozvolu, izrečena mjera prinudno zatvaranje gradilišta - pečaćenje objekta; da dana 01.08.2017.godine pod brojem Upi 0401/2017-2092, prilikom vršenja kontrolnog inspekcijskog pregleda nije konstatovano izvođenje radova na spornom objektu; da je na dvije lokacije u opštini Rožaje izvršen inspekcijski nadzor u objektima gdje se ranije izvodila nastava Škola Kur'ana Časnog; da je u mjestu Biševo, objekat koji je služio za odvijanje nastave Škola Kur'ana Časnog prizemnog karaktera, sa oko 50m² i starosti više od 80 godina, a u mjestu Bać - opština Rožaje, objekat koji je vlasništvo Muse Kurbardovića, bio je u službi izvođenja nastava Škole Kur'ana Časnog. Posjeduje građevinsku dozvolu br. 0403-124/17 od 26.04.2017.godine, izdatu od strane - Sekretarijata za planiranje, uređenje prostora i zaštitu životne sredine opštine Rožaje.

11. U izvještaju **Prosvjetne inspekcije** je, između ostalog, navedeno: da je dana 13. septembra 2017. godine izvršen inspekcijski nadzor Isturenog odjeljenja Gazi Isa-beg medrese iz Novog Pazara sa sjedištem u ul. „Maršala Tita” b. b. Rožaje, kojom prilikom je utvrđeno: da se sjedište Muftijstva sandžačkog nalazi u privatnim prostorijama (kuća pod zakupom) u ul. „Maršala Tita” b. b. Rožaje; da u Rožajama posjeduju: četiri učionice, kancelarijski prostor, kuhinju za ishranu polaznika, četiri sobe

za smještaj i boravak, klub salu i prostoriju za obavljanje vjerskih obreda; da je odgovorno lice u Rožajama Abdurahman Kujević, muftija sandžački; da se obrazovni program izučava po jedinstvenom planu i programu Rijaseta Islamske zajednice Bosne i Hercegovine; da je uvidom u Odluku broj 02-08-2-3005-2/14 od 13. Sefer 1436 h.g, tj. 05.12.2014. godine, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na svojoj 2. sjednici, održanoj u Sarajevu 19. novembra 2014. godine, na osnovu Pravilnika o organizaciji i radu Rijaseta, donio Odluku nastavnog plana i programa medrese, koji je zajednički za medrese Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini; da Odluku potpisuje Husein-ef Kavazović, Reisu-l-ulema BiH; da je nadzorom utvrđeno da je nastava organizovana kao srednja škola; da škola broji tri odjeljenja, a broj upisanih učenika po odjeljenjima je: I-razred (devet učenica), II-razred (10 učenica), III-razred (nema učenica) i IV razred (šest učenica); da ukupno 25 učenica stalno borave u prostorijama medrese, od kojih je 21 učenica sa teritorije opštine Rožaje, a četiri učenice sa teritorije opštine Tutin-Srbija; da je izvršen uvid u Razredne knjige četiri odjeljenja; da je uvidom u nastavni plan i program utvrđeno da se nastava izvodi iz 22 nastavna predmeta i to: Engleski jezik, Arapski jezik, Kiraet, Bosanski jezik, Istorija Islama, Matematika, Pedagogija, Tjelesni odgoj, Fikh, Akaid, Turski jezik, Ahlak, Biologija, Tefsir, Historija, Socijologija, Hadis, Filozofija, Informatika, Vaz, Geografija i Psihologija; da je ukupno angažovano 18 profesora, od kojih su 16 državljan Crne Gore, a dva profesora državljan Srbije; da su ugovori o radu sa profesorima po izjavi muftije zaključeni, ali na zahtjev ovog inspektora nisu dostavljeni na uvid na dan vršenja inspekcijskog nadzora, kao ni personalna dosijea istih; da ustanova ne posjeduje Djelovodnik, kao ni platne liste i Matičnu knjigu radnika; da se prema izjavi muftije sandžačkog Abdurahmana Kujevića kao odgovornog lica subjekta nadzora, sva evidencija i dokumentacija za učenice i profesore nalazi u Matičnoj medresi u Novom Pazaru, iz razloga što prilikom upisa učenici polažu prijemni ispit u Matičnoj medresi u Novom Pazaru i tamo dostavljaju dokumentaciju, tako da se tamo nalaze njihovi personalni dosiji, kao i personalni dosiji profesora i ostala dokumentacija i evidencija; da na osnovu izjave muftije sandžačkog Abdurahmana Kujevića niko do sada nije tražio registraciju za medresu, jer su islamske zajednice u ovim državama po svom ustrojstvu autonomne u svom radu; da je dana 13. septembra 2017. godine izvršen inspekcijski nadzor u kancelariji BKZ u ul. „Sandžačka” b. b. Petnjica, u prisustvu Almira Muratovića, predsjednika BDZ za opštinu Petnjica; da se prema izjavi lica prisutnog nadzoru u Školi Kurana organizuju kursevi, a za ovu školsku godinu nisu još počeli sa kursevima, a u planu imaju da sa tim aktivnostima počnu u oktobru, te da u tom momentu imaju prijavljenih oko 10 polaznika, uzrasta od 15 do 40 godina starosti; da planiraju da organizuju kurseve pravilnog izgovaranja i čitanja arapskog pisma, islamskog ponašanja, njemačkog jezika, engleskog jezika i informatike; da profesore angažuju honorarno shodno broju i interesovanju polaznika, vikendom organizuju kurseve i prema tvrdnji Almira Muratovića nema redovne nastave, tipa srednje škole; da je neposrednim uvidom ovog prosvjetnog inspektora utvrđeno da u Petnjici posjeduju: jednu učionicu, kancelariju i mokri čvor; da je izvršen uvid u Rješenje Ministarstva unutrašnjih poslova br. 05-006/11-6171/1 od 07. 04. 2011. godine, kojim se upisuje u Registar udruženja, pod rednim brojem 5511 od 07. 04. 2011. godine, nevladino udruženje NVO „Bošnjačka kulturna zajednica-Rožaje”, ovlašćeno lice za zastupanje i predstavljanje udruženja je Hazbija Kalač; da je izvršen uvid u Odluku broj 1-/2014 od 21. 10. 2014.godine, kojom se osniva organizaciona jedinica u oblasti kulture i obrazovanja pod nazivom Klub „ŠKOLA KURANA ČASNOG”; da se u Odluci navodi da će Klub raditi na volonterskoj osnovi, a osnovne djelatnosti kluba su: organizovanje kurseva stranih jezika (arapskog, turskog, engleskog i njemačkog) i izučavanje uticaja Kur'anske misli na tradiciju i kulturu Bošnjaka Sandžaka i Crne Gore; da je izvršen uvid u Statut Bošnjačke kulturne zajednice Crne Gore od 20. 11. 2011. godine. Članom 14 Statuta BKZ CG propisano je da se organizacione jedinice mogu uspostaviti na nivou države, regije, opština, naseljenih mjesta, kao i za pojedina područja kulture

(nauka, umjetnost, obrazovanje, sport i drugo). Članom 18 Statuta propisano je da BKZ može osnivati institute, zavode, škole, galerije, muzejske zbirke, istraživačke centre, muzičke ansamble itd; Takođe, konstatovano je da je odredbama člana 5a Opšteg zakona o obrazovanju i vaspitanju (« Sl. List RCG », br. 64/02, 49/07 i «Sl. List CG», br. 45/10, 39/13, 44/13 i 47/17) propisano da srednje vjerske škole, koje izvode javno važeće obrazovne programe, imaju status srednjih škola i da su javne isprave (diplome) koje izdaju te škole, javno važeće i uvažavaju se za nastavak obrazovanja; da je u Crnoj Gori medresa u Tuzima jedina vjerska škola koja izvodi javno važeći obrazovni program; te da Prosvjetna inspekcija nije nadležna da kontroliše rad vjerskih škola, jer ne podliježu postupku licenciranja od strane države.

12. U dodatnom izjašnjenju Uprava za inspekcijske poslove, Odsjek za inspekciju i sport je obavijestilo Zaštitnika: da je dana 20. novembra 2017. godine izvršen inspekcijski nadzor u vjerskoj predškolskoj ustanovi „Reuda" u Rožajama, kojom prilikom je u dijelu svojih obaveza i ovlaštenja postupao Nijaz Mujević, prosvjetni inspektor, o čemu je sačinio Službenu zabilješku br. 0601/2017-11940/4 od 20. novembra 2017. godine, u kojoj se navodi da u postupku inspekcijskog nadzora inspektor nije zatekao nikoga u objektu i isti je bio zaključan.

13. Osim toga Uprava za inspekcijski nadzor je obavijestila Zaštitnika da se za dobijanje informacije o organizaciji i uslovima smještaja sa pružanjem usluga ishrane u Srednjoj vjerskoj školi u Rožajama i škole Kurana Časnog u opštinama Rožaje i Petnjica, može obratiti nadležnom Ministarstvu poljoprivrede i ruralnog razvoja-Upravi za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove.

14. Sprovodeći ispitni postupak Zaštitnik je izvršio uvid u registar Vjerskih zajednica evidentiranih od strane Ministarstva unutrašnjih poslova Crne Gore.

III. Utvrđene činjenice:

15. Na osnovu izjašnjenja i dostavljene dokumentacije inspekcijskih organa kao i pribavljenog materijala, u ispitnom postupku utvrđeno je:

- da u Crnoj Gori postoje Srednja vjerska škola - ženska medresa (istureno odjeljenje “Gazi Isa Begove medrese” iz Novog Pazara), škole Kur'ana Časnog u opštinama Rožaje i Petnjica i vjerska predškolska ustanova „Reuda" u Rožajama;
- da je u Crnoj Gori medresa u Tuzima jedina vjerska škola koja izvodi javno važeći obrazovni program;
- da je Ministarstvo prosvjete stava da prosvjetna inspekcija nije nadležna da kontroliše rad vjerskih škola i obrazovnih ustanova koje su u organizaciji vjerskih zajednica, jer one ne podliježu postupku licenciranja od strane države;
- da je Vlada Crne Gore stava da Uprava za inspekcijske poslove, kao organ nadležan za inspekcijske poslove, može preduzeti radnje kontrole u dijelu utvrđivanja zakonitosti rada/djelovanja lica koja se zateknu u obavljanju djelatnosti na licu mjesta u pomenutim školama;
- da je Uprava za inspekcijske poslove izvršila inspekcijski nadzor ženske medrese (istureno odjeljenje “Gazi Isa Begove medrese” iz Novog Pazara), škole Kur'ana Časnog u opštinama Rožaje i Petnjica i vjerske predškolske ustanove „Reuda" u Rožajama;
- da je nakon inspekcijskog nadzora ženskog isturenog odjeljenja “Gazi Isa Begove medrese” naloženo dostavljanje dokumentacije u vezi sa radom medrese, da po nalogu nije postupljeno, uz objašnjenje da takvu dokumentaciju ne posjeduju jer škola nije registrovana;
- da je u inspekcijskom nadzoru utvrđeno da žensko istureno odjeljenje “Gazi Isa Begove

medrese" nije imalo potrebnu: sanitarnu saglasnost za upotrebu objekta, analizu vode, DDD i sanitarne knjižice za zaposlene radnike i da dokumentacija nije dostavljena u ostavljenim rokovima;

- da objekat u kojem je smješteno žensko istureno odjeljenje "Gazi Isa Begove medrese" ne posjeduje građevinsku dozvolu i da je izrečena mjera prinudno zatvaranje gradilišta - pečaćenje objekta;
- da žensko istureno odjeljenje "Gazi Isa Begove medrese" u Rožajama posjeduje: četiri učionice, kancelarijski prostor, kuhinju za ishranu polaznika, četiri sobe za smještaj i boravak, klub salu i prostoriju za obavljanje vjerskih obreda;
- da se obrazovni program, prema navodima muftije sandžačkog Abdurahmana Kujevića, koji je prisustvovao inspekcijskom nadzoru, izučava po jedinstvenom planu i programu Rijasetu Islamske zajednice Bosne i Hercegovine;
- da škola ima tri odjeljenja, a broj upisanih učenika po odjeljenjima je: I-razred (devet učenica), II-razred (10 učenica), III-razred (nema učenica) i IV razred (šest učenica); da ukupno 25 učenica stalno borave u prostorijama medrese, od kojih je 21 učenica sa teritorije opštine Rožaje, a (četiri) učenice sa teritorije opštine Tutin - Republika Srbija;
- da je prosvjetna inspekcija uvidom u nastavni plan i program utvrdila da se nastava izvodi iz 22 nastavnih predmeta;
- da je ukupno angažovano 18 profesora, od kojih su 16 državljanici Crne Gore, a dva profesora državljanici Srbije;
- da su ugovori o radu sa profesorima po izjavi muftije zaključeni, ali nisu dostavljeni na uvid na dan vršenja inspekcijskog nadzora, kao ni personalni dosijei istih;
- da ustanova ne posjeduje Djelovodnik, kao ni platne liste i Matičnu knjigu radnika;
- da se, po navodima muftije sandžačkog Abdurahmana Kujevića sva evidencija i dokumentacija za učenice i profesore nalazi u Matičnoj medresi u Novom Pazaru;
- da je Rješenjem Ministarstva unutrašnjih poslova br. 05-006/11-6171/1 od 07. 04. 2011. godine, nevladino udruženje NVO „Bošnjačka kulturna zajednica-Rožaje upisano u Registar udruženja, pod rednim brojem 5511 od 07. 04. 2011. godine, a ovlašteno lice za zastupanje i predstavljanje udruženja je Hazbija Kalač;
- da je Odlukom navedene NVO - broj 1-/2014 od 21. 10. 2014.godine, osnovana organizaciona jedinica u oblasti kulture i obrazovanja pod nazivom Klub „ŠKOLA KURANA ČASNOG“;
- da je Odlukom predviđeno da Klub radi na volonterskoj osnovi, da su osnovne djelatnosti kluba: organizovanje kurseva stranih jezika (arapskog, turskog, engleskog i njemačkog) i izučavanje uticaja Kur'anske misli na tradiciju i kulturu Bošnjaka Sandžaka i Crne Gore;
- da je prosvjetni inspektor izvršio uvid u Statut Bošnjačke kulturne zajednice Crne Gore od 20. 11. 2011. godine i konstatovano da je članom 14 Statuta BKZ CG propisano je da se organizacione jedinice mogu uspostaviti na nivou države, regije, opština, naseljenih mjesta, kao i za pojedina područja kulture (nauka, umjetnost, obrazovanje, sport i drugo). Članom 18 Statuta propisano je da BKZ može osnivati institute, zavode, škole, galerije, muzejske zbirke, istraživačke centre, muzičke ansamble itd;
- da je izvršen inspekcijski nadzor u vjerskoj predškolskoj ustanovi „Reuda" u Rožajama, ali da u postupku inspekcijskog nadzora inspektor nije zatekao nikoga u objektu i isti je bio zaključan.
- **da u Crnoj Gori, osim navedenih, postoje i druge obrazovne ustanove organizovane od vjerskih zajednica koje djeluju u Crnoj Gori.**

IV. Relevantni propisi

15. Ustavom Crne Gore ("Sl. list CG" 1/07), određeno je:

Dijete uživa prava i slobode primjereno njegovom uzrastu i zrelosti.

Djetetu se jemči posebna zaštita od psihičkog, fizičkog, ekonomskog i svakog drugog iskorišćavanja ili zloupotrebe. (Član 74)

Jemči se pravo na školovanje pod jednakim uslovima.

Osnovno školovanje je obavezno i besplatno.

Jemči se autonomija univerziteta, visokoškolskih i naučnih ustanova (Član 75)

Vjerske zajednice odvojene su od države.

Vjerske zajednice su ravnopravne i slobodne u vršenju vjerskih obreda i vjerskih poslova. (Član 14)

16. UN Konvencijom o pravima djeteta predviđeno je da :

1. Države stranke priznat će djetetu pravo na slobodu misli, savjesti i vjere.
2. Države stranke poštovat će prava i dužnosti roditelja i, u određenim slučajevima, zakonskih skrbnika, u svezi s pružanjem pomoći djetetu u korištenju svojih prava na način koji je u skladu s njegovim razvojnim sposobnostima.
3. Sloboda izražavanja vjere ili uvjerenja može biti podvrgnuta samo onim ograničenjima koja su zakonom određena i koja su prijeko potrebna radi zaštite javne sigurnosti, zdravlja ili morala ili temeljnih prava i sloboda drugih. (Član 14)

1. Države-potpisnice priznaju pravo djeteta na obrazovanje, a da bi se ovo pravo ostvarilo postupno i na osnovi jednakih mogućnosti, one će naročito:

(a) Proglasiti osnovno školovanje obaveznim i besplatno dostupnim za svakoga;

(b) Ohrabrivati razvitak različitih oblika srednjeg obrazovanja, uključujući opšte i stručno obrazovanje, učiniti ih dostupnim i pristupačnim svakom djetetu, i poduzeti odgovarajuće mjere kao što je uvođenje besplatnog obrazovanja i nuđenje finansijske pomoći u slučaju potrebe;

(c) Omogućiti pristup visokom obrazovanju za sve, na osnovu sposobnosti, svim odgovarajućim sredstvima;

(d) Učiniti dostupnim svoj djeci obrazovne i stručno-obrazovne informacije i savjetovanje;

(e) Preduzeti mjere da se podrži redovno pohađanje škola i smanjenje stopa prekida školovanja.

2. Države-potpisnice će preduzeti sve odgovarajuće mjere da bi se obezbijedilo da se školska disciplina provodi na način primjeren dječijem ljudskom dostojanstvu i u skladu s ovom Konvencijom.

3. Države-potpisnice će unaprijeđivati i ohrabrivati međunarodnu saradnju u stvarima koje se odnose na obrazovanje, naročito da bi se pridonijelo eliminaciji neukosti i nepismenosti širom svijeta i olakšao pristup naučnom i tehničkom znanju i modernim nastavnim metodama. U ovom pogledu će se posebna pažnja posvetiti potrebama zemalja u razvoju. (Član 28)

1. Države-potpisnice se slažu da se obrazovanje djeteta usmjeri ka:

(a) Razvoju dječije ličnosti, talenta i mentalnih i fizičkih sposobnosti do njihovih punih mogućnosti;

(b) Razvoju poštovanja prema ljudskim pravima i osnovnim slobodama kao i principima zajamčenim u Povelji Ujedinjenih nacija;

(c) Razvoju poštovanja prema roditeljima djeteta, djetetovom kulturnom identitetu, jeziku i vrijednostima, prema nacionalnim vrijednostima zemlje u kojoj dijete živi, zemlji iz koje može poticati, kao i prema civilizacijama drukčijim od njegove vlastite;

(d) Pripremi djeteta za odgovoran život u slobodnom društvu, u duhu razumijevanja, mira, tolerancije, jednakosti spolova i prijateljstva prema svim narodima, etničkim, nacionalnim i vjerskim grupama, kao i osobama urođeničkog porijekla;

(e) Razvoju poštovanja prema prirodnoj okolini.

2. Nijedan dio ovog člana ili člana 28. neće se tumačiti tako da bi mogao smetati slobodi pojedinaca ili tijela da osnuju i usmjeravaju obrazovne institucije, uvijek pod uslovom da se poštuju principi izloženi u stavu 1. ovog člana i zahtjevi da obrazovanje koje se odvija u takvoj instituciji mora odgovarati minimalnim standardima koje je postavila država. (Član 29)

U onim državama strankama gdje postoje etničke, vjerske ili jezične manjine ili osobe starosjedilačkog porijekla, djetetu koje pripada takvoj manjini ili koje je starosjedilačkog porijekla ne smije se uskratiti njegovo pravo, da u zajednici s ostalim članovima njegove grupe, uživa svoju kulturu, ispovijeda svoju vjeru i obavlja vjerske obrede ili koristi svoj jezik. (Član 30)

17. Opšti zakon o obrazovanju i vaspitanju (Objavljen u "Sl. listu RCG", br. 64 od 28. novembra 2002, 31/05, 49/07, "Sl. listu Crne Gore", br. 4 od 17. januara 2008, 21/09, 45/10, 40/11, 45/11, 36/13, 39/13, 44/13, 47/17) propisuje:

Obrazovanje i vaspitanje ima za cilj da:

1) obezbijedi mogućnost za svestrani razvoj pojedinca, bez obzira na pol, životno doba, socijalno i kulturno porijeklo, nacionalnu i vjersku pripadnost i tjelesnu i psihičku konstituciju;

2) zadovolji potrebe, interesovanja, želje i ambicije pojedinca za cjeloživotnim učenjem;

3) omogući postizanje međunarodno uporedivog nivoa znanja, vještina i kompetencija;

4) razvija svijest, potrebu i sposobnost za očuvanje i unapređenje ljudskih prava, pravne države, prirodne i društvene sredine, multietičnosti i različitosti;

5) razvija svijest o državnoj pripadnosti Crnoj Gori i njenoj kulturi, tradiciji i istoriji;

6) omogući pojedincu, u skladu sa sopstvenim mogućnostima, uključivanje i participaciju na svim nivoima rada i djelovanja;

7) razvija svijest o nacionalnoj pripadnosti, kulturi, istoriji i tradiciji;

8) doprinosi ostvarivanju strateških ciljeva Crne Gore. (Član 2)

Obrazovanje i vaspitanje je djelatnost od javnog interesa. (Član 4)

U javnoj ustanovi i u ustanovi kojoj je dodijeljena koncesija za izvođenje javno važećeg obrazovnog programa, obrazovanje i vaspitanje je svjetovnog karaktera.

U ustanovi iz stava 1 ovog člana **nije dozvoljeno religijsko djelovanje osim u ustanovama koje su licencirane kao srednje vjerske škole.** (Član 5)

Srednje vjerske škole koje izvode javno važeće obrazovne programe imaju status srednjih škola.

Javne isprave (diplome) koje izdaju ustanove iz stava 1 ovog člana su javno važeće i uvažavaju se za nastavak obrazovanja. (Član 5a)

Javne ustanove osnivaju se u skladu sa mrežom ustanova.

Mrežu ustanova donosi Vlada, na osnovu mjerila i kriterijuma.

Mjerila i kriterijumi za utvrđivanje mreže ustanova su:

- 1) broj i uzrast djece na određenom području;
- 2) specifičnost područja;
- 3) razvojne specifičnosti područja;
- 4) obezbjeđivanje jednakih uslova za sticanje obrazovanja;
- 5) finansijske mogućnosti Crne Gore. (Član 42)

Osnivač javne ustanove može biti Država, odnosno opština, glavni grad ili prijestonica (u daljem tekstu: opština).

Privatnu ustanovu može da osnuje domaće i strano pravno ili fizičko lice.

Gimnaziju, kao javnu ustanovu, može osnovati Država ili glavni grad, odnosno prestonica. (Član 43)

Ustanova se može osnovati po modelu privatno-javnog partnerstva za oblast obrazovanja.

Aktom o osnivanju ustanove iz stava 1 ovog člana uređuje se način rukovođenja i upravljanja ustanovom. (Član 43a)

Akt o osnivanju i ukidanju ustanove donosi osnivač.

Akt o osnivanju i ukidanju javne ustanove donosi Vlada, odnosno nadležni organ opštine. (Član 44)

Aktom o osnivanju ustanove utvrđuje se, naročito:

- 1) naziv, odnosno ime i sjedište, odnosno prebivalište osnivača;
- 2) naziv i sjedište ustanove;
- 3) djelatnost ustanove;
- 4) sredstva za osnivanje i početak rada ustanove i način njihovog obezbjeđivanja;
- 5) privremeni organi rukovođenja i upravljanja;
- 6) rok za donošenje statuta;
- 7) druga pitanja od značaja za osnivanje i rad ustanove. (Član 45)

Ustanova se može osnovati, ako:

- 1) ima dovoljan broj djece, učenika odnosno polaznika;
- 2) je donesen, odnosno odobren obrazovni program u skladu sa ovim zakonom ili je donijet program obrazovanja, ili je odobren inostrani obrazovni program;
- 3) je obezbijeđen vaspitni, odnosno nastavni i drugi stručni kadar, u skladu sa posebnim propisom;
- 4) je obezbijeđen odgovarajući prostor, nastavna sredstva, oprema i drugo, u skladu sa normativima i standardima;
- 5) su obezbijeđena sredstva za osnivanje i rad;
- 6) su obezbijeđeni higijensko-tehnički uslovi, u skladu sa posebnim propisima.

Bliže uslove iz stava 1 tač. 1 i 4 ovog člana, kao i standarde za prostor i opremu propisuje Ministarstvo, na predlog Nacionalnog savjeta. (Član 46)

Osnivač privatne ustanove je dužan da, pored dokaza o ispunjenosti uslova iz člana 46 ovog zakona, podnese i dokaz o uplaćenom osnivačkom ulogu oročenom na tri godine na račun poslovne banke ili garanciju poslovne banke da su obezbijeđena finansijska sredstva u visini potrebnih sredstava za realizaciju obrazovnog programa.

Dokaz o uplaćenom osnivačkom ulogu ili garancija poslovne banke iz stava 1 ovog člana aktiviraće se u slučaju da osnivač donese odluku o ukidanju ili prestanku rada ustanove prije završetka obrazovanja učenika po obrazovnom programu, na zahtjev organa državne uprave nadležnog za

poslove budžeta.

Sredstva iz stava 2 ovog člana koristiće se za završetak započetog obrazovanja učenika. (Član 46a)

18. Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica ("Službeni list Socijalističke Republike Crne Gore", br. 009/77 od 05.04.1977, 026/77 od 20.07.1977, 029/89 od 25.10.1989, 039/89 od 29.12.1989, Službeni list Republike Crne Gore", br. 027/94 od 29.07.1994, 036/03 od 13.06.2003), propisuje:

Zabranjeno je u okviru vjerskih zajednica i njihovih organa i organizacija obavljanje djelatnosti od opšteg i posebnog društvenog značaja i osnivanje tijela za takvu djelatnost. (Član 6 st 1)

19. Ugovor o uređenju odnosa od zajedničkog interesa između Vlade Crne Gore i Islamske zajednice u Crnoj Gori br 01- 427 od 30.01.2012.godine¹, utvrđuje.

Islamska zajednica u Crnoj Gori ima pravo da osniva vjerske škole i obrazovne institucije višeg nivoa za potrebe školovanja vjerskog osoblja u Crnoj Gori.

Pitanje drugih obrazovnih institucija islamske zajednice boće regulisano budućim ugovorom između ugovornih strana.

Strane će posebnim ugovorom urediti pitanje stipendiranja školovanja određenog broja crnogorskih državljana u obrazovnim institucijama za obrazovanje vjerskog osoblja u Crnoj Gori i inostranstvu. (Član 17)

V. Zaključna ocjena

20. Iz dostavljenih izjašnjenja i utvrđenih činjenica nesumnjivo proizilazi da Srednja vjerska škola - ženska medresa (istureno odjeljenje "Gazi Isa Begove medrese" iz Novog Pazara) koja obavlja djelatnost u Rožajama nije licencirana i ne posjeduju nikakvu dokumentaciju za obavljanje djelatnosti.

21. Takođe, osim navedene škole, u Crnoj Gori obrazovni proces obavlja i vjerska predškolska ustanova „Reuda" u Rožajama, kod koje se u toku ispitnog nadzora nije moglo provjeriti da li posjeduje dokumentacija za obavljanje djelatnosti.

22. Zaštitnik podsjeća da u Crnoj Gori osim navedenih, **postoje i druge obrazovne ustanove (različitog obrazovno-vaspitanog nivoa), organizovane od vjerskih zajednica koje djeluju u Crnoj Gori.**

23. Zaštitnik zapaža, a na osnovu izjašnjenja Ministarstva prosvjete i Prosvjetne inspekcije, da je Medresa u Tuzima jedina vjerska škola koja izvodi javno važeći obrazovni program, a što znači da posjeduje licencu.

24. Imajući u vidu odredbe članova 4 i 5 *Opšteg zakona o obrazovanju i vaspitanju*, neprihvatljiv je stav Ministarstva prosvjete i Prosvjetne inspekcije da: „polazeći od ustavnog načela odvojenosti

¹ Vlada Crne Gore, preuzeto sa:

<http://www.predsjednik.gov.me/press-centar/izjave/111246/Potpisan-Ugovor-između.html>, 2.2.2018.

vjerskih zajednica od države i njihove ravnopravnosti i slobode u vršenju vjerskih obreda i vjerskih poslova, vjerske škole se ne licenciraju po propisanim procedurama, u skladu sa Opštim zakonom o obrazovanju i vaspitanju, kao privatne i javne obrazovne ustanove; **da prema tome prosvjetna inspekcija nije nadležna da kontroliše rad vjerskih škola jer iste ne podliježu postupku licenciranja od strane države“.**

25. Naime, nesporna je Ustavom zajamčena odvojenost vjerskih zajednica od države kao i njihova ravnopravnost i sloboda u vršenju vjerskih obreda i vjerskih poslova. Međutim, imajući u vidu da je obrazovanje i vaspitanje djelatnost od javnog interesa, obavljanje obrazovne djelatnosti i otvaranje obrazovnih ustanova, pa i od strane vjerskih zajednica, mora biti u skladu sa pravnim poretkom Crne Gore uz ispunjavanje neophodnih uslova (prostornih, kadrovskih, programskih i dr.)

26. Zaštitnik podsjeća da je odredbom člana 5 stav 2 *Opšteg zakona o obrazovanju i vaspitanju* religijsko djelovanje dozvoljeno u ustanovama koje su licencirane kao srednje vjerske škole.

Takođe, važeći *Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica*, u članu 6 stav 1 zabranjuje da se u okviru vjerskih zajednica i njihovih organa i organizacija obavlja djelatnosti od opšteg i posebnog društvenog značaja i osnivaju tijela za takvu djelatnost. Ova norma je pozitivno pravo, koje se mora poštovati. S druge strane, *Ugovorom o uređenju odnosa od zajedničkog interesa između Vlade Crne Gore i Islamske zajednice u Crnoj Gori* Islamskoj zajednici u Crnoj Gori priznato je pravo da osniva vjerske škole i obrazovne institucije višeg nivoa za potrebe školovanja vjerskog osoblja u Crnoj Gori, ali ovo pravo još uvijek nije pravno operacionalizovano. Imajući u vidu naprijed navedene činjenice, evidentno je da, za rad Srednje vjerske škole - ženska medresa (istureno odjeljenje "Gazi Isa Begove medrese" iz Novog Pazara) i vjerske predškolske ustanove „Reuda" u Rožajama ne postoji pravni osnov.

27. Zaštitnik ukazuje da *Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica*, koji isključuje mogućnost da se u okviru vjerskih zajednica i njihovih organa i organizacija obavlja djelatnost od opšteg i posebnog društvenog značaja, više nije valjan regulator djelovanja vjerskih zajednica u oblastima od javnog interesa, jer je postojeća društvena stvarnost u ovoj oblasti bitno promijenjena. Naime, ovaj Zakon je donijet 1977. godine (sa neznatnim kasnijim izmjenama) i njime je uređen pravni položaj vjerskih zajednica u vrijeme socijalističkog društvenog poretka i samoupravljanja, tako da nije u duhu sa društvenom stvarnošću i sadašnjim uređenjem Crne Gore. Nepostojanje adekvatnih zakonskih normi kojima bi se na sveobuhvatan način, u duhu izmijenjenih društvenih okolnosti, uredilo djelovanje vjerskih zajednica u oblasti obrazovanja, kao i različiti pristupi u tumačenju i primjeni zastarelih propisa, izazivaju niz štetnih posljedica. Postojeće normativno i faktičko stanje dovodi u pitanje ostvarivanje javnog interesa u oblasti obrazovanja, a šteti i samim vjerskim zajednicama koje imaju interes da se bave obrazovanjem jer doprinosi stvaranju negativnih stavova u javnosti u odnosu na njihovo djelovanje u oblasti obrazovanja.

28. Zaštitnik smatra da postojeće stanje nije društveno prihvatljivo, da je neodrživo i predstavlja razlog za ozbiljnu zabrinutost. Na neodrživost postojećeg stanja u ovoj oblasti ukazuju i uporedna zakonska rješenja koja na jasan način definišu obrazovnu djelatnost vjerskih zajednica – osnivanje vjerskih škola i njihovu autonomiju, osnivanje obrazovnih ustanova od strane vjerskih zajednica prema opštim propisima i druga pitanja.

Polazeći od utvrđenog stanja i činjenice da je institucija Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore osnovana u cilju zaštite ljudskih prava i sloboda, jačanja i promovisanja vladavine prava, a imajući u vidu načelo pravde i pravičnosti, Zaštitnik

Preporučuje

Vladi Crne Gore

Da preduzme neophodne mjere i aktivnosti u okviru svojih ustavnih ovlašćenja kako bi se na cjelovit način uredilo djelovanje vjerskih zajednica u oblasti obrazovanja.

Vlada Crne Gore je dužna da, po isteku roka od 30 (trideset) dana od dana prijema ovog mišljenja, dostavi izvještaj Zaštitniku ljudskih prava i sloboda o radnjama i mjerama koje preduzima na izvršenju preporuke.

ZAŠTITNIK
LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA
CRNE GORE
Šučko Baković

Dostavljeno:

- Vlada Crne Gore;
- Ministarstvo prosvjete;
- Uprava za inspekcijske poslove;
- Islamska zajednica u Crnoj Gori.